

GÜVENÇ ABDAL OCAKLILARI ADLI ÇALIŞMA ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Medine Sivri

1 3. yüzyılda, Hacı Bektaş Veli'nin Horasan'dan Anadolu'ya gelişi, Anadolu kültür ve tarihi için bir milat özelliği taşımaktadır. Hacı Bektaş Veli, Hoca Ahmed Yesevi Dergâhı'nda eğitim almış, Lokman Perende tarafından yetiştirilmiş, erenler yolunun temsilciliğini yapmak üzere Anadolu'ya gönderilmiştir. Hacı Bektaş Veli'den Anadolu'yu irşat etmesi ve dervişleriyle burayı yurt tutması istenmiştir. Nitekim Hacı Bektaş Veli de Anadolu'ya gelmiş ve Sulucakarahöyük adlı bir Çepni-Türkmen köyüne yerleşmiştir. Sulucakarahöyük, bugünkü Hacıbektaş ilçesi olup Anadolu'nun tam ortasında bulunmaktadır. Hacı Bektaş Veli'nin Sulucakarahöyük'e yerleşmesi de tam bir

stratejik tercihtir. Anadolu topraklarının kuzey, güney, doğu ve batı noktalarına eşit mesafede bulunan ve Anadolu'nun tam ortasında yer alan Sulucakarahöyük, zaman içerisinde Anadolu coğrafyasının en önemli inanç-irfan merkezlerinden biri olmuştur. Hacı Bektaş Veli, Sulucakarahöyük'te bir dergâh açmış ve burada yüzlerce derviş yetiştirmiştir. Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nda yetişen dervişler farklı bölgelere gönderilerek, Alevi-Bektaşî inancının temsilciliğini yapmakla görevlendirilmişlerdir. Hacı Bektaş Veli, kendisine Horasan'da Hoca Ahmed Yesevi Dergâhı'nda verilen görevi açtığı dergâh ile gerçekleştirmeye çalışmış, yetiştirdiği dervişleri de aynı görevi gittikleri bölgelerde yerine getirmişlerdir. Hacı Bektaş Veli,

Anadolu'nun dört bir yanına ve Balkan coğrafyasına derviş görevlendirerek, eren öğretisini bu bölgelere ulaştırmıştır. Sarı Saltık; Balkanlar'a, Seyyid Cemal Sultan ve Rasul Baba; Kütahya, Eskişehir ve Afyonkarahisar bölgelerine, Kolu Açık Hacım Sultan; Uşak'a, Sarı İsmail; Denizli'ye, Karadonlu Can Baba; Erzincan ve Sivas bölgelerine, Güvenç Abdal; Karadeniz Bölgesi'ne Hacı Bektaş Veli tarafından görevlendirilerek, ocak ve köy kurmak üzere gönderilmişlerdir. Hacı Bektaş Veli dervişleri sadece eren öğretisini görevlendirildikleri bölgelerde temsil etmemiş, toplum, yaşam ve insan gerçeğiyle paralel bir inancı Anadolu insanının manevi dünyasına da ulaştırmışlardır.

Karadeniz Bölgesi de, 13. yüzyıldan itibaren, Alevi-Bektaşî inancının temsil edilmeye başladığı birçok coğrafyadan biri olmuştur. Hacı Bektaş Veli dervişlerinden Güvenç Abdal, Karadeniz Bölgesi'nde, Alevi-Bektaşî inancının tarihi-karizmatik temsilciliğini

yapmıştır. Güvenç Abdal da, aynı görevle Hacı Bektaş Veli tarafından Gümüşhane-Kürtün-Harşit Vadisi'ne gönderilmiştir. Harşit'te, Taşlıca (Şıhlı) Köyü'nü kuran Güvenç Abdal, Kürtün ve çevresinde başlayıp daha sonra Karadeniz Bölgesi'nin geneline yayılan sosyal-tarihi-düşünsel bir örgütleniş geliştirebilmiştir. Taşlıca Köyü, yüzyıllar boyunca Güvenç Abdal Ocağı'na tarihsel merkez olmuş ve Karadeniz Bölgesi'nde erenler inancının en önemli inanç merkezi olarak konumunu günümüze kadar devam ettirmiştir. Karadeniz'in halifesi, kuzeyin ereni olarak anılan Güvenç Abdal tarafından kurulan inanç-dede ocağı, kısa zamanda tüm Karadeniz Bölgesi'nde etkinlik kurarak, günümüze kadar Gümüşhane, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun, Zonguldak, Düzce, Sakarya, Kocaeli, Tokat, Erzurum, Kars, Sivas, Çorum, Yozgat gibi illere bağlı yüzlerce yerleşim biriminde etkinliğini devam ettirmiştir. Güvenç Abdal Ocağı, Anadolu'daki en önemli Alevi inanç-

dede ocaklarından biridir. Demografik açıdan en büyük ocaklardan olan Güvenç Abdal Ocağı, aynı zamanda geleneksel-tarihsel Aleviliğe ait inanç ve kültür unsurlarını dinamik şekliyle devam ettiren inanç-dede ocaklarının başında gelmektedir.

Güvenç Abdal Ocağı'nın taşıdığı bu tarihsel ve inançsal dinamikler sebebiyle sosyolog Coşkun Kökel tarafından Almanya, Konstanz Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nde konu ile ilgili olarak bir doktora tez çalışması yürütülmüş ve tamamlanmıştır. Tez çalışmasına bağlı olarak Güvenç Abdal Ocağı'nın tarihsel, inançsal ve kültürel boyutunu ortaya koyacak alan çalışmaları, arşiv incelemeleri gerçekleştirilmiştir. On beş ilde, yaklaşık dört yüz yerleşim birimindeki alan çalışmaları ve diğer bilimsel araştırmalar, Coşkun Kökel ve Mustafa Dağdır tarafından gerçekleştirilmiş olup sonuçta iki bin yedi yüz civarı klasörden oluşan alanındaki en önemli arşivlerden biri ortaya konulmuştur. İlgili yerleşim birimlerinin tümünde mülakatlar yapılmış, bu veriler profesyonel ve bilimsel yöntemlerle kayıt altına alınmıştır. Diğer taraftan, Başbakanlık Osmanlı arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivi, Tapu-Kadastro Genel Müdürlüğü arşivi, Milli Kütüphane, İstanbul Müftülüğü meşiiyat arşivi ve alan çalışmaları ile tespit edilen tarihi belgeler, alan uzmanları tarafından okunup incelenerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu yanı sıra çalışma farklı bilim disiplinlerinin ortak mesaisi ile tamamlanmıştır. Çalışmanın temelinde

metodolojik olarak inanç-dede ocak olgusunun merkeze alındığı bir bilimsel yaklaşım bulunmaktadır. Güvenç Abdal Araştırma Eğitim Kültür ve Tanıtma Derneği'nin teknik, lojistik katkılarıyla tamamlanan çalışma sonunda Coşkun Kökel tarafından kaleme alınan **Güvenç Abdal Ocaklıları** adlı kitap çalışması, alanında önemli bir ilk örnek metin olma özelliği taşımaktadır. Anadolu'da etkinliğe sahip inanç-dede ocakları üzerine ilk defa böylesine ayrıntılı ve derinlikli bir çözümleme gerçekleştirilmiştir. Sekiz kapak ve dokuz ciltte toplanan **Güvenç Abdal Ocaklıları** adlı külliyyatın ilk cildi, **Tarihsel Süreç** alt başlığını taşımaktadır. Güvenç Abdal Ocağı'na ait tarihi belgelerin değerlendirildiği ikinci cildin adı **Tarihi Belgeler**'dir. Güvenç Abdal Ocağı'na ait iki temel cem ayini geleneğinin ayrıntıları ile verildiği üçüncü ve dördüncü ciltler **Cem Erkânnamesi I-II** adlıdır. Beşinci ciltte, ocağın inanç önderleri tanıtılmakta olup **Güvenç Abdal Ocaklısı Dedeler ve Analar** adını taşımaktadır. Altıncı cilt, Güvenç Abdal ocaklısı dede ve talip topluluklarının soyadı temelinde şecerelendiği **Güvenç Abdal Ocaklısı Dede ve Talip Toplulukları** cildir. Yedinci ciltte ocağın etkinlik sahasına dâhil yerleşim birimleri **Ocaklıların Yaşadığı Yerleşim Birimleri** adıyla kataloglanmıştır. Sekizinci ciltte ise ocaklıların inanç dünyasında önem taşıyan kutsal mekânlar **Ocaklılara Ait Ziyaretler** adıyla yayımlanmıştır. Son ciltte ise, tarihi süreçte, ocak içerisinde dedelik geleneğini devam ettirmiş ve

Hakk'a yürümüş ocak zade dedelerin ziyaretleri toplanmıştır. Dokuzuncu cilt **Ocaklı Dede Mezarları** adını taşımaktadır.

Bir Alevi inanç-dede ocağı merkezli olarak gerçekleştirilen **Güvenç Abdal Ocaklıları** adlı kitap çalışması, Alevilik olgusuna farklı ve orijinal bir metodolojik yaklaşımla bakan en ayrıntılı ilk bilimsel çalışma olma özelliğine sahiptir. Benzeri çalışmaların farklı ocak ve sürekliler üzerine yürütülmesinde bir örneklem özelliği gösteren çalışma, Türkiye'de sosyal bilimler alanında son dönemde ortaya konulmuş en önemli çalışmalardan biridir.

Ayrıca, resmi devlet dilinin Farsça olduğu bir dönemde, bu dili çok iyi bilmelerine karşın kendi halkının konuştuğu ana dili Türkçeyi bilinçli olarak tercih ederek, ocakta dervişlere verdikleri Türkçe eğitimle ve ocaktan yetişenlerin ürettikleri Türkçe, hece vezniyle yazılan eserlerle, Türk dilinin ve kültürünün yaygınlaştırılması ve geliştirilmesine de bu ocakların doğrudan katkılarının ortaya konulması açısından da son derece önemli bir çalışmadır. Bu konu ayrıca akademisyenler tarafından bilimsel olarak araştırılması ve ortaya konulması gereken son derece önemli bir proje konusudur. 13. yüzyılda, Hacı Bektaş Veli'nin önderliğinde, onun halifeleriyle Anadolu ve Balkanlarda yakılmış bu aydınlanma meşalesi, bu Türk dili ve Türk kültürünün elçileri, üzerinde yoğunlukla durulması gereken çok önemli değerlerimizdir. Zira bu dönemde Türkçe, yine bu ocaklardan birinde yetişen ve feyz alan,

Türkçemizin "süt dişi" Yunus Emre tarafından ilk kez bir edebiyat dili haline getirilmiştir. Bir milleti ayakta tutmanın en önemli sacayaklarından biri olan anadili ve ana kültürü yaşatmanın ve geliştirmenin çok özgün temsilcileri olan bu erenleri ve onların öğretisini ve ürünlerini araştırmak, alanda çalışan akademisyenlerin boynunun borcudur. Bu nedenle disiplinlerarası çalışmaların artık kaçınılmaz hale geldiği günümüzde, çok geç de olsa, sosyologların, filologların, teologların, sosyal antropologların, etnologların, sanat tarihçilerin, arkeologların, halkbilimcilerin ve felsefecilerin bir araya gelerek, multidisipliner bir çalışma örneği oluşturmaları, dilimizin ve kültürümüzün zenginliğinin ortaya konulması, yaşatılması ve yaygınlaştırılması ve gelecek kuşaklara bir kültürel miras olarak aktarılması açısından da son derece önemlidir. Dr. Coşkun Kökel tarafından yapılan bu çalışma, bu yönüyle somut ve somut olmayan kültürel mirasa yapılmış son derece özgün bir katkıdır. Üniversitelerde buna benzer akademik çalışmaların çoğalması en büyük temennimizdir.